

кадрларни маънавий-ахлоқий ва эстетик тарбиялаш усуллари ва шартларини такомиллаштириш олқишланади, чунки бу жамият ва давлат равнақи гаровидир. Дастурда, шунингдек, тарбия жараёнида халқимизнинг маданий-тарихий меросига, умуминсоний қадриятларига мурожаат қилиш, талаба ёшларда айнан миллий ва умуминсоний фазилатларни тарбиялаш зарурлиги диққат марказига олинади. Шу туфайли тарбияни ўқувчининг шахсига қаратиш, ижтимоий ҳаётга мослаштирган ҳолда, унинг онгига инсонпарварлик фазилатларини сингдириш зарур. Дастурда ўқув-тарбия жараёнида шаклландирилган ва баркамол шахснинг ажралмас қисми бўлган асосий фазилатлар баён этилиб, маънавий-эстетик ва ахлоқий фазилатлар биринчи ўринга қўйилган.

Давлат ҳужжатида бўлажак кадрларни давлат таълим сиёсати талабларига, И.А.Каримовнинг асарлари ва маърузаларида ёш авлодни тарбиялаш борасида белгилаб берилган позицияларга мувофиқ ахлоқий, эстетик тарбиялаш усуллари, шарт-шароитлари ва педагогик асосларини илмий жиҳатдан ўрганиш ва асослаб бериш зарурлиги алоҳида таъкидланади. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурда тарбиянинг жиҳатлари салмоқли ўрин эгаллаган. Юқори технологиялар, инновацион-педагогик ёндашувларни қўллаган ҳолда ахлоқий ва эстетик тарбияни такомиллаштириш зарурлиги қайд этилади. Чунки айнан шулар, бўлажак мутахассислар, шу жумладан, педагог кадрлар шахсининг ривожланиши ва камол топишини таъминлайди. Дастур мамлакатимизнинг педагогика фани намоёндаларини тарбия муаммоларини фаол тадқиқ қилишга даъват этади. Миллий дастур тарбия-педагогика муаммоларини ҳал қилишнинг методологик усуллари белгилаб беради. Шу муносабат билан талабаларни, авваломбор, маънавий-ахлоқий, эстетик ва ахлоқий-эстетик тарбиялашнинг ижтимоий-педагогик ва социал-ижтимоий роли ва аҳамияти алоҳида таъкидланади. Дастур талаба ўқувчиларнинг шахсига, шахснинг энг муҳим фазилатлари ва қобилиятларини шакллантиришга катта эътибор беради. Дастур барча таълим структураларида тарбия жараёни, унинг мазмуни, тизими, технологияси, шакл-шамойиллари, усул ва услубларини такомиллаштиришни ва янгиларини излаб топишни талаб қилади.

Давлат таълим сиёсатида (Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг асарлари ва маърузаларида, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида ва таълим-тарбия бўйича бошқа давлат ҳужжатларида) ўқувчи-талабаларни миллий ва умуминсоний маданий-тарихий ва бадий

қадриятларга таянган ҳолда инсонпарварлик тамойиллари ва миллий тикланиш ғоялари асосида маънавий-ахлоқий ва эстетик тарбиялаш масаласига катта аҳамият берилганлигини ҳисобга олган ҳолда, бўлажак мутахассиснинг шахсига самаралироқ ахлоқий ва эстетик таъсир кўрсатиш мақсадида ушбу муаммоларни комплекс ҳал қилиш педагогик жиҳатдан мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Давлат таълим сиёсатида таълим-тарбия жараёнида тарихий-педагогик меросга мурожаат қилиш, айнан буюк шарқ мутафаккирларининг педагогик ғояларидан фойдаланиш амалиёти кенг тарғиб қилинади. Шарқнинг ўрта аср файласуф, аллома педагогларининг инсон, шахс, унинг ахлоқи, одоб-тарбияси, маънавий қиёфаси, тарбияланувчига эстетик таъсир ўтказиш, инсоннинг муҳим ахлоқий-эстетик фазилатлари, унинг ривожланиши ва камол топиши, ахлоқий-эстетик тарбиянинг энг таъсирчан усуллари ва воситалари тўғрисидаги ғоялари ва мулоҳазалари шу кунгача ўз долзарблигини йўқотмаган. Айтиш жоизки, Шарқ мутафаккирлари таълим-тарбия борасида фикр юритар эканлар, баркамол инсоннинг шаклланишида ахлоқий-эстетик тарбия алоҳида ўрин тутишини доимо таъкидлаб келганлар.

Шу жумладан, Имом ал – Бухорий, Беруний, Ибн Сино, Форобий, Замахшарий, Алишер Навоий каби буюк мутафаккирларимизнинг бадий меросини ўрганиш орқали бугунги кунда талабаларда ахлоқий – эстетик тарбияни шакллантиришимиз мумкин.

Таъкидлаш жоизки, ахлоқий-эстетик тарбия, бу нафақат билим, балки этика-эстетика қоидаларига монанд гўзал, инсонсевар амаллардир. Айнан шундай ахлоқий-эстетик тарбия ижтимоий-ишлаб чиқариш истикболига эга шахсни камол топтириш омилдир.

Хулоса ўрнида шуни айтишимиз мумкинки, келажақда ўқитувчи бўлишга тайёрланаётган талаба ёшларни тўлақонли ахлоқий-эстетик тарбиялаш – бу ахлоқий-эстетик хусусиятларни ва айниқса инсонпарварлик - эстетик фазилатларни шакллантиришга хизмат қиладиган касбий ва шахсий хусусиятларни тарбиялашдир. Бўлажак ўқитувчиларни тўлақонли ахлоқий-эстетик тарбиялаш учун нафақат маънавий-эстетик, ахлоқий, инсонпарварлик асослар, балки юксак маънавий, эстетик салоҳиятга эга материал – халқ оғзаки ижодиёти, адабиёт, поэзия, тасвирий санъат ва, албатта, педагогик мерос, тарихий-маданий ёдгорликлар, миллий анъаналар зарур.

Адабиётлар

1. Каримов И.А. Ўзбекистон – ўзининг янгиланиш ва тараққиёт йўлида. – Т.: “Ўзбекистон” 1992.
2. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг ижтимоий – сиёсий ва иқтисодий ривожланишининг асосий принциплари. – Т.: “Ўзбекистон” 1995.
3. Каримов И.А. Фаннинг вазифаси – Ватан равнақиға хизмат қилқш: Бизнинг мақсад – эркин ва фаровон Ватан. – Т.: “Ўзбекистон” 1995.
4. Иноятлов У.И., Муслимов Н.А., Усмонбоева М., Иноғомова Д. Педагогика: 1000 та саволға 1000 та жавоб. – Т.: ТДПУ Ризографияда чоп этилган 2012.
5. Каримов И.А. Баркамол авлод - Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори 1997, 27 августдаги Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг IX сессиясидаги нутқи. Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётни пойдевори. Маърузалар тўплами. -Т.: “Шарқ” 1997.
6. Каримов И.А. Мафқура – бу миллатни, жамиятни, давлатни бирлаштирувчи байроқ. “Тафаккур” журнали бош редакторининг саволларига жавоблар. – Т.: “Ўзбекистон” 1998.
7. Каримов И.А. Соғлом авлод – мамлакатимиз келажағи. Асарлар тўплами. – Т.: “Ўзбекистон – ўзининг янгиланиш ва тараққиёт йўлида” Т.8.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада Ўзбекистон давлат таълим сиёсати даражасида талабаларни ахлоқий - эстетик тарбиялаш қандай амалга оширилаётганлиги ёритиб берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье освещается деятельность по осуществлению задач государственной образовательной политики в области нравственно - эстетического воспитания студентов.

SUMMARY

The article deals with moral and aesthetic upbringing of students according to state educational policy of Uzbekistan.

ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯ ЖАРАЁНИДА ЎҚУВЧИ-ЁШЛАР МАЪНАВИЯТИНИ ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ АСОСИДА ШАКЛЛАНТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Ш.Н.Тайлакова - катта ўқитувчи

А.Авлоний номидаги Халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш марказий институти

Таянч сўзлар: фуқаролик жамияти, таълим, тарбия, ғоявий тарбия, ўқувчи-ёшлар, оммавий ахборот воситалари, ТВ, радио, интернет.

Ключевые слова: гражданское общество, образование, воспитание, идейное воспитание, ученик, молодёжь, СМИ, телевидение, радио, Интернет.

Key words: civil society, education, upbringing, ideological education, young students, MASS-MEDIA, television, radio, Internet.

Таълим тизимининг ғоявий тарбия жараёнидаги муносиб ўринини таъминлаш ўз мустақиллигини қўлга киритган, демократик ҳуқуқий давлат, эркин фуқаролик жамиятининг асосларини яратётган республикаимиз учун муҳим аҳамиятга эгаллиги маълум. Бинобарин, қўзланган мақсадларга ушбу орзу-умид ва интилишларни ўзида мужассам этган миллий мафқура

ва унга асосланган тарбия тизимисиз эришиш мумкин эмаслиги аниқ.

– Мен, деб ёзади Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов, -Абдулла Авлонийнинг “Тарбия биз учун ё ҳаёт – ё мамот, ё нажот – ё ҳалокат, ё саодат – фалокат масаласидир” деган фикрини кўп мушоҳада қиламан. Буюк

маърифатпарварнинг бу сўзлари асримиз бошида миллатимиз учун қанчалар муҳим ва долзарб бўлган бўлса, ҳозирги кунда биз учун ҳам шунчалик балки ундан ҳам кўра муҳим ва долзарбдир [3:3].

Мазкур долзарблик таълим тизимининг ўқувчи-ёшларимиз онгида миллий ғоямизнинг мазмун-моҳияти ҳақида чуқур билимларни ҳосил қилиш, уларда ўзига хос мафкуравий иммунитетни шакллантириш ва ғаразли максалларни рўёбга чиқаришга йўналтирилган мафкура шакллариининг хавфини бартараф этишдаги ўзига хос мавқеи билан ҳам белгиланади.

Таълим-тарбия ва мафкуравий жараёнда эса, оммавий ахборот воситаларининг ўрни ниятда катта эканлигини бугун ахборот асрида яшаётган ҳеч бир инсон инкор эта олмайди. Негаки, матбуот, радио, телевидение каби воситаларни ўзида бирлаштирувчи оммавий ахборот воситалари (ОАВ) ахборотни кенг жамоатчиликка, шу жумладан ўқувчи-ёшларга етказиб берувчи жамият ҳаётига улкан таъсир ўтказиш қувватига эга кучдир.

Оммавий ахборот воситалари ўқувчи-ёшлар ғоявий тарбиясининг муҳим бўғинидир. Улар ижтимоий ҳаётдаги муайян воқеа, ҳодиса ёки муаммо юзасидан ахборотни етказиб бериш орқали, унинг жамият учун аҳамияти, кенг аҳоли қатламлари учун долзарблигини таъкидлайди. Ахборот оқими ҳажман кенг, мазмунан ранг-баранг, узатилишга кўра тезкор бўлган бугунги кунда бу жараён янада чуқурлашиб бормоқда. ОАВнинг таъсир кучи бериладиган материалларнинг тезкорлиги, кўтарилаётган масалаларнинг долзарблиги ҳамда таҳлилийлик даражасига ва мавжуд муаммоларнинг самарали ечимларини тақлиф этилишига кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади.

Мафкуравий тарбия тизимида ОАВнинг ўрни ҳақида гап кетар экан, узатилаётган ахборотларнинг объективлиги масаласига алоҳида эътибор бериш лозим. Ахборотнинг объектив эмаслиги уларга ишончсизликнинг шаклланиши ҳамда нотўғри тасаввурнинг илдиз отишига ва жамиятда кечаётган жараёнларнинг моҳиятини тушуномасликка сабаб бўлади.

ОАВ ҳозирги даврдаги ғоявий курашга ўзига хослик бағишламoқдa. Бу жумладан, маълумотлар оқими манфаъдорлик нуқтаи назаридан етказилишида ёки қарама-қарши ҳаракатдаги маълумотларни атайлаб пойма-пой бериш орқали ўқувчи-ёшлар идрокини сусайиштиришга интилишда яққол намоён бўлади. Шу билан бирга, бу ўзига хослик жамият аъзоларидан тизимли равишда ахборотнинг муайян қатламини яширишга, уларни муҳокама объектига айлантирмасликка интилишда ҳам яққол кўринади. Президентимиз таъбири билан айтганда, “Бугунги замонда мафкура полигонлари ядро полигонларидан ҳам кўпроқ кучга эга” [1:113.] Мана шундай вазиятда ҳар бир инсон ўз мустақил фикрига, мустаҳкам иродасига таянган ҳолда, мафкуравий хуружларга қарши тура олади. “Мухтасар қилиб айтганда, ёшларимизнинг маънавий оламида бўшлиқ вужудга келмаслиги учун уларнинг қалби ва онгида соғлом ҳаёт тарзи, миллий ва умуммиллий қадриятларга ҳурмат-эътибор туйғусини болалик пайтидан бошлаб шакллантиримиз зарур” [1:115].

Глобаллашган ахборот асрида ўқувчи-ёшлар онги ва қалбига миллий ғурур ва ифтихор туйғуларини сингдириш, уларнинг маънавиятини ривожлантиришда оммавий ахборот воситаларининг долзарблигини ҳисобга олиб, ўқувчи-ёшлар ҳаётида ОАВ нинг аҳамиятини, маънавиятнинг шаклланиш жараёнида унинг тўтган ўрнини ўрганимиз.

Оммавий ахборот воситалари махсуслотларига ўқувчи-ёшларнинг муносабатлари ва бу материаллар уларнинг маънавиятга қандай таъсир этаётганига баҳо бериш учун махсус сўровнома ишлаб чиқилди. Тажрибалаб жараёнида амалга оширилган Анкета (Сўровнома) сўли оммавий коммуникация муаммоларини ижтимоий-педагогик, психологик нуқтаи назардан ўрганишда энг кўп қўлланиладиган усуллардан биридир. Бу усул ижтимоий психологияда, социологияда ва статистикада кўпроқ қўлланилади. Унинг афзаллиги шундаки, в қисқа вақт ичида кенг ҳажмдаги маълумот олиш имконини беради. Шўнинг учун бу усулни талкиотимизда қўллашни максалга мувофиқ деб билдик. Сўровнома таркибида оммавий ахборот воситаларига, ҳўвсқан теле. радио махсуслотлари, интернет хабарларига доир қатор саволлар мўжассамланган. Мазкур сўровнома ўқувчи-ёшларнинг қайси ОАВ турига қизиқиши балан эканлиги (ТВ, радио ёки интернет), қандай мезонларга кўна. в (ўқувчи) айнан ўша ёзи танлаган ОАВ турин билан вақтини кўпроқ ўтказиши. қолаверса, ўқувчининг эътиёжлари, мотивлари ва хоҳиш-истаклари. вй-фиқолаарига оил маълумотларни олиш имкониятини берувчи саволлардан иборат. Бу маълумотлар бизга илмий талкиот иши нуқтаи назаридан келиб чиққан ҳолда, белгиланган қатор вазифаларни ёритишга, ечим топиш ва мўхим ҳўлосалар чиқаришга хизмат қилади. Тажриба-синов ишлари Тошкент ва Самарқанд шаҳридаги қатор таълим мўсасасалари ўқувчи-ёшлари орасида олиб бoрилди. Талкиотнинг асосий максали - ўқувчи-ёшлар маънавиятини шакллантиришда оммавий ахборот воситалари аҳамиятини мавжўд ҳолатини таҳлил қилиш ҳамда жараёни янада тақомиллаштиришда тавсиялар, механизмлар ишлаб чиқиб, амалиётга жорий этилиш.

Дастлабки жараёнда биз сўровномани 30 ўқувчилан иборат битта синфда ўтказдик, тажриба таҳлили шуни

кўрсатдикки. ОАВ мавзўси ва внга доир жараёнда, мўаммолар, саволларга улар бефарқ эмас. аини аҳбoртлашган шабoитда турли инфoрмацион материалларга нисбатан қизиқиши ниятда катта эканлиги яққол маълўм бўлди. Шўнлан сўнг, асосий синов жараёндарига ўтдик ва тажриба майдонларини кенгайтирдик.

Талкиотимизнинг навбатдаги босқичида махсус тайёпланган сўровномани ҳап биё ўқувчи нливилвал таъзла тўлдирилди. Сўровнома натижасида дастлаб ўқувчи-ёшлар орасидаги мелиасаводхонлик аниқланди. внга кўра, ТВ, радио ва интернет ҳақилари вўмўий турпўччаларнинг ўқувчи-ёшлар тасаввўридаги мавжўд ҳолати кўриб чиқилди. Сўровноманинг асосий мазмўнида биз бўгўвниг қўн ўқувчи-ёшларининг лўнўкараши.

ОАВга, яъни телекўрсативлар, радиоэшиттиришлар ва интернет хабарларига мўносabати. бўнлан ташқари, ахборот алмашин жараёндарига (интернет, ижтимоий тармок, телеграмм, whatsapp, viber, imo ёрламида) ўзларининг ҳам иштироки, баъзида жўда кўп вақтларини шўв воситалар билан ўтказайтганликлари, бў эса, ўқувчи – ёшлар маънавиятига таҳлил солаётгани ҳақилари саволларга вўгў бердик. Унга кўра, “Маънавий таҳлил дeгaнла нимани турпўвнaсиз?” “Оммавий маланият нима ва вўнинг сизга маълўм бўлган қандай кўринишлари мавжўл, бўнга сизнинг мўносabатингиз?” мазмўнидаги саволларга олинган жавоблар таҳлили шўни кўрсатдики, ўқувчи –ёшларда юқoридаги ҳoлатларни таҳлилий идрок этиб, шўндай ҳoлатлар таъсирига турпўб қолмаслик кераклиги турпўсидa етабли тасаввў шакллaнмaгани маълўм бўлди. Таълим мўсасасаларида маънавият соатларининг ташкил этилишида мўсасаса маълўмўияти нафакат дарс соатининг жалвалга қўйилишга, балки, энг мўхими, дарс сифатига ҳам алоҳида эътибoр қаратишлари лoзим. Оммавий ахборот воситалари мисoлида айтaдиган бўлсак, ўқувчи – ёшлар маънавиятига салбий таъсир кўрсатувчи ҳoлатлар, нафакат оила даврасида йўлга солиниши, балки таълим мўсасаси томонилан ҳам чўкўр таҳлил этилиши керак. Талкиот доирасида биз ўқитувчилар орасида ҳам сўровномалар ташкил қилдик. Унга кўра, “Ўқувчи-ёшлар маънавиятини шакллантиришга хизмат қиладиган қандай оммавий ахборот воситалари материалларини биласиз?”, “Дарс жараёнида ўқувчи-ёшлар маънавиятини шакллантиришга доир қандай ОАВ материаллардан кенг фойдаланасиз?”, “Таълимга оид қандай веб-сайтлар билан танишсиз?” каби саволларга олинган жавоблар таҳлили шуни кўрсатадики, педагоглар таълим жараёнида оммавий ахборот воситаларидан дарс жараёнини қизиқарли ташкил этиш учўнгина фойдалaнaдилар. Аини даврдаги долзарб муаммо эса, оммавий ахборот воситалари материаллари асосида нафакат дарсинг қизиқарлигини таъминлаш, балки жараён давомида ўқувчи-ёшлар маънавиятини шакллантиришга бўлган эътиборни ҳам янада кучайтириш лoзим.

Ўтказилган сўровномалар шуни кўрсатадики, юқoри синфлардаги ўқувчиларнинг 11%, мунтазам бўлмасда, лекин барибир инсон маънавиятига салбий таъсир кўрсатувчи турли хил ОАВ материалларини (Кўпурувчилик, зўравонлик, террористик лавҳалар, аҳлоқий тубанлик, порнография) онлайн орқали кўришар экан. Бу ёки онгли равишда, ёки тасодифан (дўстлариникида), юз беради. Мисoл учўн икки мактабнинг 5-9 синф ўқувчиларининг жавобларини олайлик. “Интернет, радио, телевидение ва матбуотдан болаларнинг сийсий, ҳуқуқий ва ижтимоий маданиятини шакллантиришда оилангизда қандай фойдаланишад?” деган саволга “Уйимизда қўни бўйи телевизор ёниқ туради, кечқурун ҳаммамиз биргаликда, “Ахборот”, “Давр”ни кўрамиз, газета, китоблар ўқиймиз ва муҳокама қиламиз” деган жавоблар олинди. Бирoқ оила даврасида эшиттиришлар тинглаш, телевиденияда берилган бирoн бир кўрсатувни муҳокама қилишга кетган вақтни ҳисoбга олганда, газеталар ўқийш учўн қам вақт сарфланиши, инфoрмациаларнинг кўп фoизини асосан техник оммавий ахборот воситаларидан хўсўсан, ТВ ва интернетдан олиниши маълўм бўлди.

Сўровноманинг “Ғарб телеканаллари материалларини баҳолашда оилада қимнинг фикри кўпроқ эътиборга олинади?” деган саволга юқoри синф ўқувчиларининг 69%идан жавоблари олинди: “Тортишўвдан сўнг ҳар қим ўз фикрида қолади”, ёки “ҳар хил, баъзан ота-онамнинг, баъзан менинг”, ёки “Ота-онам тортишад, мен жим тураман”, “Одатда дадамнинг фикри устўн қелади”, “Уйда ҳар қим ўзи хоҳлаган қанали кўради, бўнинг учўн имкониятлар мавжўд, болалар ҳoнасида ҳам телевизор бoр.” - қабилдаги жавоблар олинди.

Ўтказилган сўровлар шўндан далoлат берадики, оила аъзолари ички ва ташқи ҳаёт воқеалари билан фoал қизиқадилар, чет-эл оммавий ахборот воситаларидан ҳам маълўмот олайлар.

Оммавий ахборот воситалари фoалиятларини педагогик жиҳатлан ўрганган қатор талкиотчилар радио билан телевидение ўз таъсирчанлиги билан тенг эмасликларини биo неча бoб таъкидлаганлар. Аиникса, бў фикр айнан бизнинг ҳoзирги лавримизга таалўқилек кўинали. Ўзбекистон телевидениеси ҳам, радиоси ҳам ўз фoалиятларини қайталан ислоҳ қилиб, радио соҳасида қатор FM радиоканалларининг, хўсўсан «Гранд», «Ёшлар», «Орият-доно», «Водий садоси» каби

Ўнлаб каналларнинг ташкил этилганлиги, владнинг эшиттиришлари савияси ижобий баҳоланишига қарамай. Ўқувчилар учун телевидение ва айти дамла, асосан Интернетнинг афзаллиги анкета саволлавида берган жавобларига яққол намоён бўлди. «Сиз оммавий ахборот воситаларининг қайси биридан кўпроқ фойдаланасиз?» деган саволга ўқувчи-ёшларнинг 45%и интернетни, 35%и телевидениени, 20%и палиони, танлаганлар. Бу жавоблардан айти дамла ўқувчи-ёшлар ҳаётида интернет ва телевидениенинг аҳамияти анча юқори эканлиги сезилди. Таҳлил натижалари асосида шундай хулосага келиш мумкинки, давр нуқтаи назаридан олиб қаралганда, ҳар бир оммавий ахборот воситаси маълум даврларда ўз аудиториясини кенгайтирган. Хозирги даврда интернет ва ижтимоий тармоқлар материалларидан фойдаланиш фоизи юқорилигини тан олиб, ўқувчи-ёшлар маънавиятини шакллантиришда қуйидаги тавсияларни ишлаб чиқдик:

- ўқувчи-ёшларда оммавий ахборот воситалари асосида ҳаётни теран англаши, муаммоларни чуқур таҳлил этиши орқали уларни мазкур муаммоларни ҳал этишга қизиқтириш, муҳокамаларда эркин қатнашишга ўргатиш ва фикрлар хилма-хиллигини таъминлаш;

- ўқувчи-ёшларни жамиятда рўй бераётган янгиланишларни тўғри қабул қилишга, унинг фаол иштирокчисига айланишга, истиқболдаги режаларни амалга ошириш учун тайёр туришга ўргатиш, тарбиявий ишларнинг негизини ташкил этиш;

- ўқувчи-ёшларни турли маънавий таҳдидлардан асраш учун у шаклланаётган ижтимоий муҳитнинг таъсирини қўйиштириш лозим. Яъни, болаларнинг оммавий ахборот воситалари материалларини қабул қилишда оила муҳити, хусусан ота-оналарнинг масъулиятини янада қўйиштириш; оммавий ахборот воситалари асосида ўқувчи-ёшлар маънавиятини шакллантиришда барча таълим муассасаларининг ўқитувчилари, синф раҳбарлари ҳамда маънавий-маърифий ишлар бўйича раҳбар ўринбосарларининг ролини ошириш;

- маънавият, адабиёт дарслари, дарсдан ташқари машғулотлар, гуруҳ ахборот соатларида ватанпарварлик руҳидаги видеороликлар, гиёҳвандликка, кашандалликка қарши соғлом турмуш тарзини тарғиб қилувчи юксак тарбиявий аҳамиятга эга бўлган видеолавҳалар билан доимо ўқувчиларни таништириб бориш мақсадга мувофиқдир;

- жамоатчилик фикрини шакллантириш, қонунларни ҳалқимиз, аввало, ёш авлод онгига синдиришда оммавий ахборот воситаларининг ўрни бекиёсдир. Шунинг учун, телекўрсатувлар ва радиоэшитиришларда ўқувчи-ёшларни эзгу ғояларга даъват эта оладиган ҳаётий мавзулардаги материалларни намоёйиш этиш, матбуот саҳифаларида эса, чоп этиш турли хил фикрлар, ранг-баранг қараш ва ёндашувларга кенг йўл очиб бериш зарур. Оммавий ахборот воситалари ҳаётимизда юз бераётган янгиланиш ва ўзгаришларга ўқувчи-ёшларнинг онгли муносабатини уйғотишлари, ҳолислик ва ҳаққоният тамойилларига таъйин фаолият олиб боришлари лозим;

- уяли алоқа воситалари орқали ахлоқсизликни намоёйиш ва тарғиб қилувчи материалларнинг тарқалишига йўл қўймаслик, ўқувчи-ёшларимизни бундай иллатлар домига тушиб қолишининг олдини олиш, оқ ва қорани, яхши ва ёмонни, ахлоқ ва тубанлиқни фарқлаш қўникмасини уларда шакллантириш

Адабиётлар

1. Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. -Т.: «Маънавият», 2008. 173-б.
2. Каримов И.А. Она юртимиз бахту иқболи ва буюқ келажиги йўлида хизмат қилиш-энг олий саодатдир. -Тошкент: «Ўзбекистон» НМИУ, 2015. 304-б.
3. Қурбонов Ш., Саидов Х., Аҳлиддинов Р. Баркамол авлод орзуси. -Т.: «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни, 1998. 184-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада таълим-тарбия жараёнида ўқувчи-ёшлар маънавиятини оммавий ахборот воситалари асосида шакллантириш айти даврнинг долзарб масалаларидан бири эканлиги ҳақида фикр юритилган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются технологии формирования на основе средств массовой информации духовности у студенческой молодежи в процессе образования и воспитания как основная задача современности.

SUMMARY

The article is devoted to the study of forming young students' spirituality on the basis of mass media in the process of education and upbringing as the basic task of today.

METHODICAL CONCEPTS OF MONITORING MODEL IN GENERAL SECONDARY EDUCATION SYSTEM

M.M.Vakhobov - Chief of the Department of the Ministry of Public Education of the Republic of Uzbekistan

PhD Researcher of the Uzbek pedagogical scientific-research institute of pedagogical sciences named after of Kari Niyazi the Republic of Uzbekistan

Таянч сўзлар: тадқиқот, тенденция, сифатни баҳолаш, моделлаштириш, модель, ўмумий ўрта таълим.

Ключевые слова: исследование, тенденция, оценка качества, моделирование, обще среднее образование.

Key words: research, tendency, quality assessment, modeling, model, general secondary education.

Uzbek nation, which permanently cares about the future of its children and bears responsibility towards the spirit of ancestors, has always paid a great attention to the education and upbringing of its young men and women. This has been proved during a long history and showed remarkable results.

бугунги куннинг кечиктириб бўлмайдиган долзарб вазифаларидандир.

Юқоридаги вазифалар, яъни ўқувчи-ёшлар маънавиятини шакллантириш улар ўртасида турли мавзуда тадбирлар ўтказиш ва тушунтириш ишларини олиб бориш, суҳбат ва баҳслар, семинар, конференциялар уюштириш ишларини такомиллаштириш орқали амалга оширилади. Ўқувчи-ёшлар маънавиятининг шаклланишида юқорида айтиб ўтган тадбирлар, маънавий-маърифий кечалардан ташқари, таъкидлаганимиздек, оммавий ахборот воситаларининг ўрни ниҳоятда муҳим эканлигини ҳисобга олиб, мазкур соҳа етакчилари, яъни ОАВ маъмуриятига қуйидаги таклифларни билдирамиз:

- хозирги вақтда телеканалларда берилаётган миллий маънавиятимиз, ўқувчи-ёшларимиз тарбиясига зарар етказувчи клиплар танқиди асосан ижодкор-ижрочиларга қаратилмоқда. Уларни оммалаштирган телеканал эътибордан четда қолмоқда. Бу муаммони қонун доирасида ҳал қилиш учун маънан яроқсиз ёки зарарли медиамаҳсулотларни оммалаштирган юридик шахслар - телеканалларнинг ўз низомида доирасидан чиқмасликлари устидан назоратни қўйиштириш таклиф этилади;

- Ватан, мустақиллик ҳақидаги қўшиқлар клипларининг юксак сифатли ва тарбиявий таъсирчан бўлишига алоҳида эътибор қаратишлари мақсадга мувофиқдир;

- болалар учун кўрсатувлар тайёрлаш, хориж мультфильмларини Ўзбекистон болажонларига намоёйиш қилиш ўта улкан маънавий масъулият эканлигини барча телеканалларда муҳокама қилиш ва бу борада телеканаллар раҳбарлари масъулиятини ошириш тавсия этилади;

- телеканалларда клипларнинг тарбиявий, маънавий, мафкуравий, эстетик қиймати, савиясини оширишга қаратилган ишларни йўлга қўйиш, жумладан, «Клиплар маънавияти» мавзусида ҳар чоракда бир марта семинар ўтказиш ҳамда муҳокама қилинган клип ва қўшиқлар, улар орасидан рад этилганларининг сабабларини кўрсатиб, бундан кейин такрорланишининг олдини олиш бўйича тавсиялар бериб бориш, клипларнинг тарбиявий самараси янада ошади;

- юксак бадиий савияли киномаҳсулотларни яратишга қодир энг янги технологияларни қўллаган ҳолда ўсиб келаётган ёш авлодга ибрат бўла оладиган замонамиз қаҳрамонлари образини шакллантирувчи кўрсатувлар тайёрлаш ва тақдим қилиш;

- Ўзбекистон ёзувчилари уюшмасининг телеканаллар ижодий жамоалари билан турли адабий, ғоявий, маънавий-маърифий мавзуларда учрашув, суҳбатлар ўтказиб бориш;

- телеканалларимиз фильмларни, болалар мультфильмларни танлашда мавзуси ва ғоясида бугунги воқеликлар, ислохотлар ютуқларининг акс эттирилганини танлашса, саёз фильмлар қамайиб, юксак ижтимоий даражага кўтарилганлари кўпая боради.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, оммавий ахборот воситалари ўқувчи-ёшлар онги ва ҳиссиётларига, тафаккур тарзига, ҳулқ-атворида таъсир кўрсатишда қатта имкониятларга эга. ОАВ ўқувчи-ёшлар ғоявий тарбиясининг муҳим бўғинидир. Таълим-тарбия жараёнида ундан самарали фойдалана билиш давр тақозосига айланмоқда. Зеро, Юртбошимиз таъкиди билан айтганда, «Янги авлодни тарбиялаш - халқни тарбиялаш демасдир» [2:235].